

Promjene, promjene – kreativnost vam je ime!

O kakvim je promjenama riječ, što bi sve trebalo učiniti da do potrebnih promjena dođe i da poluče pozitivan učinak u cjelokupnom hrvatskom društvu, koja je uloga obrazovanja u mijenjanju društva..., o tome i drugim temama vezanima za ulogu „znanja i kreativnosti” u vizijama razvoja hrvatskoga društva do 2030., bilo je riječi na konferenciji koja je nedavno organizirana u Zagrebu s ciljem da se šira javnost upozna s važnim pitanjima za razvoj Republike Hrvatske koja se temelje na poticanju ulaganja u znanje s naglaskom na kreativnosti i budućim potrebama tržišta rada

Priradili
Ivica Buljan i Ivan Rodić

„Republika Hrvatska imat će 2020. godine povezan, učinkovit sustav odgoja i obrazovanja koji će omogućiti svim osobama da razviju svoje raznolike potencijale. Promjena je nužna. Promjena je moguća. No promjena se ne će dogoditi!” To je izjavio dr. sc. **Boris Jokić**, voditelj Ekspertne radne skupine za provođenje cjelovite kurikularne reforme, na konferenciji *Hrvatski kvalifikacijski okvir: znanje i kreativnost*, koja se u organizaciji Nacionalnog vijeća za razvoj ljudskih potencijala Republike Hrvatske održala u hotelu International u Zagrebu 22. i 23. listopada 2015. i o kojoj smo ukratko izvijestili u prošlom broju Školskih novina. Jokić je to izjavio na okruglom stolu pod naslovom *Što će Hrvatskoj trebati 2030. godine?*, pa iako je svoju prognozu o promje-

nama koje se ne će dogoditi ograničio na godinu 2020., izazvao je u slušateljstvu, u kojemu su mahom bili eminentni stručnjaci iz područja obrazovanja, umjetnosti, gospodarstva, tehnologije, strateškog menadžmenta i razvoja ljudskih potencijala, popriličnu konsternaciju, ali je potom i obrazložio zašto je skeptičan u pogledu promjena koje su Hrvatskoj nužne, ali se, po njemu, ne će dogoditi **baš** do 2020. godine. Riječ je o tome, rekao je Jokić, što nas je strah od promjena i što birokratski aparat sprječava promjene, ali – ponavlja on – promjene su moguće i promjenama nužne.

O kakvim je promjenama riječ, što bi sve trebalo učiniti da do potrebnih promjena dođe i da poluče pozitivan učinak u cjelokupnom hrvatskom društvu, koja

je uloga obrazovanja u mijenjanju društva..., o tome i drugim aspektima „znanja i kreativnosti” u obzorju godine 2030., kao ne-kakve relativno predvidljive vremenske granice do koje je moguće predviđati razvoj društva na nacionalnoj i globalnoj razini, bilo je riječi na konferenciji koja je organizirana s ciljem da se šira javnost upozna s važnim pitanjima za razvoj Republike Hrvatske koja se temelje na poticanju ulaganja u znanje s naglaskom na kreativnosti i budućim potrebama tržišta rada.

Kao što smo izvijestili u prošlom broju, konferenciju je otvorila predsjednica Nacionalnog vijeća za razvoj ljudskih potencijala prof. dr. sc. **Ruzica Beljo Lučić**, a u uvodnome izlaganju prof. dr. sc. **Neven Brudak**, predsjednik Posebnoga stručnog

povjerenstva za provedbu *Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije*, osvrnuo se na Hrvatski kvalifikacijski okvir kao alat za osiguravanje kvalitete u obrazovanju.

Na konferenciji su se otvorile rasprave o relevantnim temama, kao što su buduće potrebe za ljudskim potencijalima Republike Hrvatske u 2030. godini, čemu je bila posvećena posebna panel-rasprava prvoga dana trajanja konferencije, te uloga Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira u jasnijem oblikovanju pitanja i odgovora u tom kontekstu, o čemu se opširnije raspravljalo sutradan na drugoj panel-raspravi pod naslovom *Je li HKO odgovarajući alat za ostvarenje vizije relevantnog i kvalitetnog obrazovanja ili još jedna u nizu birokratskih reformi?*

Nedostaje li nam vizija i treba li nam neka čarobnjačka „kristalna kugla” predviđanja – temeljno je pitanje koje se postavljalo (i na koje se pokušavalo odgovoriti) prvoga dana konferencije tijekom panel-rasprave o temi *Što će Hrvatskoj trebati 2030. godine?*

Prirodne znanosti i IKT

Raspravu, koju je moderirala mr. sc. **Emita Blagdan**, otvorila je prof. dr. sc. **Blaženka Divjak**, redovita profesorica na Fakultetu organizacije i informatike u Varaždinu i članica Nacionalnoga vijeća za razvoj ljudskih potencijala, koja je podsjetila na godinu 2000. kada je većina njezinih kolega uvodničara u ovoj raspravi već bila radno aktivna i kada je većina tema o kojima se danas raspravlja u Hrvatskoj također bila „na stolu”, pa tako ni godina 2030. nije dugo vremensko razdoblje te je stoga rasprava o zadanoj temi posve opravdana. Nažalost, od 2000. godine do danas malo je toga napravljeno od onoga što se tada planiralo i predviđalo. Osnovna je razlika između onoga vremena iz 2000. i današnjega vremena u tome što je tada, prema mišljenju većine ljudi, u Hrvatskoj bilo više optimizma nego što ga ima danas. Naša temeljna zadaća da ipak moramo razmišljati o tome što će Hrvatskoj trebati 2030. godine proizlazi iz jedinstavnoga razloga što nema nikoga drugoga tko bi to mjesto nas mogao učiniti, upozorila je prof. Divjak i podsjetila na tri vrlo važna istraživanja. Jedno je istraživanje Freya i Osborna iz 2013. godine – *The Future of Employment* (Budućnost zapošljavanja) – u kojemu se tvrdi da će većina zanimanja koja su danas aktualna 3030. godine nestati ili će se bitno smanjiti potražnja za njima. Ohrabruje, međutim, spoznaja da će se povećati ponuda poslova u kojima se zahtijeva, s jedne strane, visoka razina kreativnosti i socijalne inteligencije i, s druge strane, čvrsta temeljna znanja iz tzv. STEM-a, to jest iz prirodnih znanosti, matematike i tehničkih znanosti. Pa i danas, pokazuju razna istraživanja, najviše šanse na tržištu rada imaju oni koji uspiju uravnotežiti čvrsta temeljna znanja i socijalnu inteligenciju.

Nažalost, istraživanja koja se provode na globalnoj razini, kao što je, primjerice, PISA 2012., koja je ispitivala koliko su naši učenici sposobni rješavati svakodnevne probleme iz realnoga svijeta, pokazala su da su u tom pogledu hrvatski učenici ispod prosjeka.

Dakle na te tri temeljne istraživačke „natuknice” – promjene u vrstama zanimanja, uravnoteživanje temeljnih znanja i socijalne

inteligencije te ispodprosječna znanja hrvatskih učenika – prof. Divjak gradi svoju viziju onoga što će Hrvatskoj trebati 2030. godine. S obzirom na sadašnju upisnu politiku koju imamo u srednjim školama, a pogotovo na fakultetima, ona smatra da ćemo za petnaestak godina imati veliki nedostatak stručnjaka u području STEM-a, a nije sigurna ni da ćemo imati dosta stručnjaka koji će umjeti vladati informacijsko-komunikacijskim tehnologijama i koji će biti sposobni rješavati kompleksne probleme.

Obrazovne programe „izvući iz silosa”

Nadalje, trebat će nam fleksibilna, otvorena i kreativna radna snaga, od koje će se zahtijevati interdisciplinarnost, visoka razina apstraktnoga mišljenja i cjeloživotno učenje.

I na kraju ostaje još jedan vrlo važan zadatak – iskorištavanje svih raspoloživih ljudskih potencijala. „Mi trenutno u Hrvatskoj imamo velikih problema sa socijalnom dimenzijom u obrazovanju, jer ako pogledate kakva je struktura studenata, vidjet ćete da najviše šanse imaju studenti čiji su roditelji također završili fakultete. Postoje dakako i druge podzastupljene skupine kojima je visoko obrazovanje teško dostupno, među kojima ima i vrlo nadarene djece, a naša je temeljna briga da ne smijemo izgubiti talente.”

Što danas treba raditi da se to postigne? Na to pitanje, odgovara Divjak, može se odgovoriti sa stajališta obrazovanja, sa stajališta gospodarstva i sa stajališta politike. Ona se u svome izlaganju ograničila samo na ono što se očekuje od obrazovanja. Vrijeme je, kaže, da obrazovni programi napokon „izidu iz silosa”. U nas je na djelu prevelika rascjepkanost programa, premalo interdisciplinarnosti i gotovo poražavajući trend integriranih preddiplomskih i diplomskih studija koji sasvim sigurno loše utječu na fleksibilnost i mobilnost radne snage u nas.

Na kraju svoga izlaganja prof. Divjak podsjetila je na pitanje koje se često može čuti u javnosti o tome ima li Hrvatska dovoljno novca za uspješnu provedbu obrazovne reforme. „Ja bih, međutim, postavila pitanje imamo li mi dovoljno novca da tu reformu ne provedemo i jesmo li spremni suočiti se s posljedicama ako je ne provedemo?!”

Strah od promjena

Dr. sc. **Boris Jokić**, znanstvenik na Institutu za društvena istraživanja i voditelj Ekspertne radne skupine za provođenje cjelovite kurikulame reforme, svoje je izlaganje započeo predviđanjem kakvo će

obrazovanje Republika Hrvatska imati ne 2030., nego 2020. godine. „Republika Hrvatska 2020. godine imat će povezan, učinkovit sustav odgoja i obrazovanja koji će omogućiti svim osobama da razviju svoje raznolike potencijale, da nekomu tko crta dobro omogućiti da crta, nekomu tko računa dobro da računa, nekomu tko brzo trči da trči. Nadalje, te će osobe biti osposobljene za nastavak obrazovanja, za cjeloživotno učenje, ali i za rad, jer naš odgojno-obrazovni sustav predugo bježi od rada. Nadalje, to će biti osobe čiji odnos prema drugima počiva na uvažavanju i dobroti drugih, a dosad smo kao društvo bili u potpunosti isključivi. To će biti osobe koje aktivno i odgovorno djeluju u zajednici kako lokalnoj, tako i nacionalnoj i globalnoj, međunarodnoj. To će biti osobe koje su zdrave i žive zdravo”, naglasio je Jokić, objasnivši kako se u pozadini te vizije nalaze čvrsto zadane vrijednosti – znanje nasuprot neznanju i bahatosti, solidarnost na način da svaki građanin ove zemlje zna da trenutačno na granicama naše zemlje čekaju deseci tisuća izbjeglica koji traže neki bolji život i da prema njima također treba biti solidaran. Sljedeća je vrijednost identitet – da svatko bez obzira iz kojega je kraja Hrvatske, je li rođen na selu ili u gradu, je li iz Dubrave ili iz Črnomerca da, uz taj identitet, zna da je građanin Republike Hrvatske, ali i da je Europljanin, građanin Europske unije i građanin svijeta, da ima, dakle, kozmopolitski identi-

tet. Nadalje, kao vrijednost imamo odgovornost nasuprot neizvršavanju obećanja ili nasuprot lažnim obećanjima, zatim poštivanje najprije sebe da bi mogao poštivati sve druge, potom integritet – da svatko zna i sposoban je zastupati vlastito mišljenje, čak i u situaciji kad to za nj nije oportuno ili nije korisno. I na samome kraju kao vrijednost stoji poduzetnost, ne kao poduzetništvo jeftinoga tranzicijskoga tipa, nego poduzetnost u ljudskome smislu, da svatko zna prepoznati priliku, da zna aktivirati vlastiti potencijal i da zna preuzeti razuman rizik, objasnio je Jokić.

U pozadini takve vizije i tih vrijednosti nalaze se, istaknuo je, određene generičke vrijednosti koje treba razvijati u 21. stoljeću. To su oblici mišljenja, poput kritičkog mišljenja, poput sposobnosti rješavanja problema, poput kreativnosti i inovativnosti, poput metakognicije (to jest „znanja o znanju”), pa zatim oblici rada, poput komunikacije, suradnje koja je u 21. stoljeću jedan od bitnih oblika rada, tu je i digitalna pismenost kao i elementi osobne i socijalne dobroti, da dijete zna da se kao osoba može razvijati i da se zajednica također može razvijati. „Takva je promjena u Hrvatskoj moguća i takva je promjena prema svim pokazateljima nužna. No takva se promjena ne će dogoditi!” zaključio je Jokić, objasnivši da je razlog taj što nam se kao društvu ne da poduzimati promjene, jer nam je kao društvu predobro, što nas je strah od promjena, što

su, objektivno gledajući, promjene često teške, što postoji politika ili bolje rečeno birokratski sustav koji sprječava promjene. „Ali, promjena je moguća! I promjena je nužna!” završio je svoje izlaganje Jokić, ponudivši na kraju ipak određenu dozu optimizma.

Hoćemo li svi pušiti marihuanu?!

Dr. sc. **Kristijan Horvat**, direktor Centra kompetencija za obnovljive izvore energije u Varaždinu, na samome se početku svoga izlaganja na određen način „ogradio” od teme, izjavivši da on ne dolazi iz obrazovanja, nego iz industrije, pa će nužno i njegovi pogledi na problematiku o kojoj se raspravlja biti možda ponešto drukčiji. „Kad sam se počeo pripremati za izlaganje o temi gdje će biti Hrvatska 2030., moram priznati da sam se malo prestrašio. Krenuo sam od sljedeće točke: što mi zapravo u budućnosti trebamo rješavati, koji su to problemi? Mediji nas stalno plaše: treba osigurati dovoljno vode, dovoljno hrane, a sve je manje resursa i okoliš je sve zagađeniji... S druge strane, ako pogledamo što kažu futuristi, a internet ih je pun, ako odbacimo prognoze da ćemo svi pušiti marihuanu i da će pedeset posto škola biti zatvoreno, svi se slažu u tome da će promjene ići u smjeru autonomnih sustava, robotike, automatike, senzoričke i smjeru digitalnog društva. Javlja se pojam 'internet of things', što znači da će stvari biti međusobno povezane. S treće strane, pogledajmo koji su trendovi trenutačno u igri koji će utjecati na promjene koje će nam se dogoditi – to su demografske promjene, zatim sve veća nesigurnost prihoda, pa regionalne nejednakosti u društvu, rastuća želja za boljim životom i boljim omjerom rada i odmora, sve manje prirodnih resursa, sve veća informatizacija i konvergencija tehnologija... Sve su to trendovi koji će oblikovati naše buduće zahtjeve za vještinama i znanjima”, istaknuo je Horvat i svoje dalje izlaganje usmjerio na industriju, na razmatranje trenutačnoga stanja u industriji i očekivanja što će s njome događati u bliskoj budućnosti, odnosno „2030.”. U tom smislu naveo je nekoliko činjenica i pretpostavaka. „Prvo, industrija je ključna za pokretanje razvoja, inovacije i stvaranje novih radnih mjesta. Prema podacima iz Europske unije, 75 posto izvoza na području Unije događa se na području industrijske proizvodnje,

Aleksandar Battista Ilić, Kristijan Horvat, Emita Blagdan, Blaženka Divjak i Boris Jokić

na koju otpada i 80 posto svih inovacija. Drugo, industrija zahtijeva viši stupanj znanja i vještina i sve više će se tražiti visokoobrazovani stručnjaci. Negativna strana te priče jest podatak da je u posljednjih 25 godina u Hrvatskoj na djelu proces deindustrijalizacije, a sličan se proces događa i u nekim drugim zemljama EU, primjerice u Francuskoj, Velikoj Britaniji i još nekim i to visokorazvijenim zemljama", naveo je Horvat neke od najvažnijih činjenica na kojima se temelji ocjena o trenutnom stanju industrije u Hrvatskoj i Europi, dodajući tomu i dvije pretpostavke na kojima će, kako je rekao, graditi neke svoje kasnije zaključke. Prva je pretpostavka da je utjecaj Hrvatske na globalnu ekonomiju zanemariv, jer je njezino tržište jednako tržištu nekoga malo većega grada u Europi, i hrvatska ekonomija trenutano bilježi trendove slične onima u industriji Europske unije.

Četvrta industrijska revolucija

Mi se trenutačno nalazimo u razdoblju digitalizacije osobne potrošnje, pri čemu pojedine tvrtke prikupljaju u svoje baze goleme količine podataka na temelju čega planiraju svoju proizvodnju i zasnivaju inovativne poslovne modele i oblikuju cijelu ekonomiju. To će se nastaviti i dalje – pri čemu će se ekonomija odrediti uz pomoć četiriju poluga: to su digitalizacija podataka, automatika (jer nam je radna snaga u cijeloj Europskoj uniji pa i u Hrvatskoj već postala preskupa u odnosu na radnu snagu iz dalekoistočnih, afričkih ili latinskoameričkih zemalja), dogodit će se to da će se sve povezati i da će informacija, na globalnom, a ne na regionalnom planu, biti ključni element definiranja svakoga procesa.

Danas se, tvrdi Horvat, u Europi i Americi već naveliko priča o četvrtoj industrijskoj revoluciji u kojoj će nositelji napretka biti oni koji u stvarnosti vladaju znanjem. Slijedom toga dogodit će se reindustrijalizacija Europe, ne u smislu povratka radnih mjesta iz Kine i ručnoga upravljanja strojevima, nego u tom smislu da će se raditi u IT centrima, u centrima za pohranu i obradu podataka, a manualnu proizvodnju zamijenit će automatizirana postrojenja – u doglednoj budućnosti automatizirat će stvari za koje je do jučer bilo nezamislivo da se mogu automatizirati. A

gdje je Hrvatska u svemu tome? Mi smo, tvrdi Horvat, zapeli u drugoj industrijskoj revoluciji. Druga je dodatna nevolja da se sve ubrzava, razvojni su ciklusi sve kraći i sve je kraće vrijeme za izlazak na tržište.

Koja su moguća rješenja kad je Hrvatska u pitanju? Jedno njih je ulaganje u kooperativne tvrtke s još uvijek velikim udjelom ručnoga rada. Drugi je put konkuriranje razvijenoj globalnoj industriji stvaranjem vlastitih proizvoda i njihovo plasiranje na tržište, a to će zahtijevati ulaganje u razvoj, u marketing i u inovacije, jer bez inovacija ne će biti moguće zadržati svoje mjesto na tržištu dulje od pola godine. Treći je put onaj kojim već idu neke naše tehnološki visokorazvijene tvrtke, većinom iz IT sektora, koje će i ubuduće svoj rast i razvoj temeljiti na kooperaciji sa sličnim visokorazvijenim tvrtkama u svijetu.

Kad se sve to sagleda sa stajališta radne snage koja će nam biti potrebna 2030., već sada možemo zaključiti da uska specijalizacija ljudi ne će biti dovoljna, morat ćemo educirati ljude koji imaju široki opseg znanja. Morat ćemo shvatiti da su nam informacijsko-komunikacijske tehnologije nužnost i da su polazište razvoja bilo koje grane proizvodnje.

Golo znanje – „mrtvi kapital“

Izv. prof. art. **Aleksandar Battista Ilić**, dekan Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu,

započeo je time da iako predaje na Akademiji likovnih umjetnosti, ne će govoriti o obrazovanju umjetnika nego o nečemu što je temelje svega, a to je kreativnost. On smatra da tek znanje i kreativnost mogu stvoriti inovaciju. Samo znanje je „mrtvi kapital“ ako nije udruženo s kreativnošću. Tek tada znanje postaje inovacija. Stoga je kreativni ljudski potencijal ključan resurs u Republici Hrvatskoj, najvrjedniji, a istodobno neiskorišten, koji je nužno razviti da bismo bili društvo i gospodarstvo koje stvara nove i dodane vrijednosti. Trenutačna je situacija, međutim, takva da je kreativnost najzanemareniji segment u hrvatskom obrazovanju, pa čak ni u prvoj verziji *Strategije* nije bilo ni jedne jedine riječi koja bi bila posvećena kreativnosti. Sada je situacija posve drukčija – *Strategija* koja se sada zove *Nove boje znanja* premešana je kreativnošću koja bi trebala postati dominantna tema svih naših razgovora o razvoju Hrvatske do 2030. godine, pa i za sve godine nakon toga.

Drugo, kad god se u Hrvatskoj povede razgovor o promjenama u obrazovanju, uvijek se kao lajtmotiv ponavlja teza da se obrazovanje mora okrenuti prema tržištu rada. „Ako tako razmišljamo, tada pristajemo na to da obrazujemo zapravo najamne radnike, a netko će drugi ubrati plodove kreativnoga rada, jedinoga rada koji stvara dodanu vrijednost. A bez dodane vrijed-

nosti nema razvoja, nema ničega. Stoga obrazovanje ne može biti okrenuto isključivo tržištu rada, nego prema poduzetnosti, prema obrazovanju novih ljudi s novim kompetencijama koji će stvarati nova tržišta i nove potrebe, ravnopravno s Europom. Rekao bih da ulaskom u Europsku uniju nismo iskoristili europski 'kulturni brend', nego smo i dalje ostali u 'balkanskom kulturnom brendu' i tako nas 'čitaju' u Europi i svijetu. Čuli smo već u ranijim izlaganjima da je informacija temeljni kapital. Međutim, da bi se informacija mogla iskoristiti, mora postojati komunikacija, a za komunikaciju je potrebna pismenost. Dakle, potrebna nam je kulturna, kreativna i medijska pismenost koja će omogućiti relevantan suživot, komunikaciju, kulturu kvalitete i konkurentno gospodarstvo s jasnim identitetom (brendom) u europskom kulturno-poslovnom kontekstu. Također su potrebne vještine i kompetencije koje ljudima pružaju i omogućavaju stvaranje osobnoga zadovoljstva, socijalne odgovornosti, uključivosti i kulture života", zaključio je prof. Battista Ilić.

HKO – još jedna propala birokratska reforma ili...?

Na panel-raspravi drugoga dana konferencije eminentni stručnjaci iz područja obrazovanja pokušavajući odgovoriti na pitanje iz naziva panel-rasprave – je li, naime, HKO odgovarajući alat za ostvarenje vizije relevantnog i kvalitetnog obrazovanja ili još jedna u nizu birokratskih reforma – potaknuli su razgovor o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru iz perspektive učinkovitosti u jačanju kvalitete obrazovnoga sustava. U uvodu panela moderatorica **Ana Teclazić Goršić** rekla je kako sama ideja HKO godinama privlači entuzijaste koji srčano i predano rade na njegovoj primjeni i stalnom razvoju, a motivirani idejom bolje stvarnosti u kojoj će učenici i studenti s radošću ići u školu i na fakultet gdje ih čekaju isto tako zadovoljni i sretni nastavnici i učitelji.

Pomoćnica ministra znanosti, obrazovanja i sporta prof. dr. sc. **Ružica Beljo Lučić** istaknula je da je njezin odgovor na postavljeno pitanje panel-rasprave „DA“.

„HKO je izradila skupina entuzijasta, odnosno kreativaca. To nije bio državni projekt, nego projekt entuzijasta koji je došao jako daleko. Instrument koji je više teško zaustaviti. Moramo raditi na osnaživanju instrumenta u izgradnji osiguravanja kvalitete HKO“, rekla je Beljo

Lučić dodavši kako će se morati podnijeti određeni dio birokratizacije kako bi se osigurala kvaliteta kvalifikacija u visokom obrazovanju. „No mi moramo odlučiti kolika će ta birokratizacija biti ili koja je nužna razina birokratizacije. Isto tako, moramo odlučiti želimo li osigurati kvalitetu na taj način. Ne trebamo bježati od postojećeg stanja koje egzistira i sama država ima sustav održavanja kvalitete. No je li to dovoljno? Stav države je da takav sustav osiguranja kvalitete nije dovoljan jer bismo htjeli ne samo sustav osiguranja kvalitete ulaznih, nego i izlaznih elemenata obrazovanja. Jasno je da bez standarda kvalitete to nije moguće. Dakle, standard kvalitete sa stajališta države je nužan, a vjerujem i da visokoobrazovne institucije, mnogi sektori i profesije imaju snažan motiv, želju i razlog da standardiziraju, odnosno da imaju nacionalni standard, određenih kvalifikacija koje su im važne. Prema tome, birokratska reforma je moguća i s postojećim alatom. HKO je reformski instrument, a način usklađivanja standarda i mijenjanja studentskih programa omogućuje da zaista raznovrsne načine da sve riješimo, poboljšamo i stavimo u nacionalni standard kvalifikacija“, rekla je Beljo Lučić koja je istaknula i problem da već godinama u Hrvatskoj nema nostrifikacija diploma. „Priznavanje inozemnih obrazovnih kvalifikacija od 2007. kod nas se inercijom priznavalo kao nostrifikacija diploma. No nije tako, jer te inozemne kvalifikacije priznaju poslodavci, a ne i Agencija koja samo provjerava jesu li one u akreditiranoj ustanovi stečene. Međutim, jesu li one dovoljno kvalitetne i mogu li se s njima određeni poslovi obavljati, to utvrđuju poslodavci. Tek smo ulaskom u EU shvatili što znači to da nemamo nostrifikaciju diploma i može li u određenu reguliranu profesiju ući osoba koja nosi kvalifikacije iz Austrije, Njemačke, Slovačke ili BiH, Srbije ili Makedonije“, primijetila je Beljo Lučić zaključivši da bez ulaganja u ljudske potencijale ni HOK ne će lako stići do svojega pravoga cilja.

Okvir dobar, problem su sadržaji

Rektor Sveučilišta u Rijeci prof. dr. sc. **Pero Lučin**, govoreći o ideji, primjeni i provedbi HKO-a, kaže da mu gotovo nevjerovatno zvuči podatak da se s cijelom pričom počelo prije čak petnaest godina. „Ovo što je do sada napravljeno mislim da je jako dobro odrađeno te dobro administrativno posloženo. Držim da taj dio ima šanse zaživjeti, naravno ako se sve uspije prelići na druge sektore djelovanja države, od sustava zapošljavanja, socijalnih politika itd. Dakle, administrativni okvir je dobar, ali sadržaji su problem. Visoka učilišta nisu bila spremna za promjenu paradigma i prijelaza na koncept ishoda učenja. Nemaju organiziran institucijski sustav s dovoljno ekspertize kako bi podučavali nastavnike i sve one koji se bave procesima učenja. Smatram vrlo važnim napomenuti i to da uloga javnoga i privatnoga obrazovanja nije formatiranje ljudi za tržište rada, nego je ona daleko šira. U biti, uloga obrazovanja je prije svega osposobljavanje svakog pojedinca za osobni razvoj, za društvenu uključenost i aktivno građanstvo i tek na trećem mjestu osposobljavanje za zapošljavanje, odnosno za tržište rada. To

Ana Teclazić Goršić, Pero Lučin, Ružica Beljo Lučić, Leonardo Marušić, Elisabetta Fortunato, Vlasta Vizek Vidović i Josipa Jutt Ferlan

je bitno zato što te komponente osposobljavanja podrazumijevaju one ključne kompetencije koje treba sustavno razvijati na svim razinama obrazovanja. Nažalost, upravo to ne radimo sustavno i u biti ne znamo sustavno raditi. Dakle, onaj dio koji se odnosi na zapošljavanje, odnosno specifične kompetencije vještina znamo raditi, ali prvi dio ne radimo dovoljno dobro i zbog toga nam je društvo takvo kakvo jest. Zbog toga je difuzija ideja i inovacija prespora i zato rasipamo sav talent koji postoji u zajednici i nezadovoljni smo znajući da možemo ostvariti puno bolji rezultat", rekao je Lučin ističući da on ulogu sveučilišta vidi u tome da je ono dio obrazovnog ciklusa kroz koje se događa proces formatiranja ljudskoga mozga, a to je jedan od najozbiljnijih poslova uopće. „To je najvažniji posao u državi, u to treba ulagati. Najbolji primjer kako se to radi je Njemačka. Oni su u jednom trenutku zaključili da im obrazovni sustav nije dobar i, temeljiti kakvi jesu, odmah su uložili 200 milijuna dolara kako bi oformili stručnu skupinu koja će raditi na formatiranju znanja potrebnog za obrazovnu reformu, jer takvu skupinu do tada nisu imali. Naravno, mi nemamo te kapacitete, ali put kojim treba ići je jasan", rekao je Lučin zaključivši da nemamo dovoljno znanja i da trebamo uložiti ozbiljna sredstva u formiranje tog znanja.

Znanje bez prakse – neupotrebljivo

Josipa Jutt Ferlan, generalna direktorica Double Tree by Hilton Zagreb, govorila je koja je uloga sveučilišta i učilišta i kako se na to gleda iz perspektive poslodavaca, istaknuvši kako svakako ne zastupa one poslodavce koji misle da obrazovanje nije važno. „Mene je osobno, da se uključim u rad sektorskog vijeća ugostiteljstva i turizma, motiviralo to što držim da naše obrazovne institucije trebaju težiti prenošenju svoga znanja u smislu njegove primjenjivosti. Naime, moramo biti svjesni da poslodavce prije svega zanima što mlad čovjek zna raditi, kakvu je edukaciju imao, gdje je stekao dodatna specijalistička znanja i sve što je vezano uz struku. Danas, nažalost, postoje primjeri da je netko išao na tri godine strukovnog studija, a ako prethodno nije išao u strukovnu školu, oni ne znaju što je strukovna praksa. Tek nakon tri godine studija imaju tri mjeseca prakse i mislim da bi to trebalo

drukčije posložiti", rekla je Jutt Ferlan, dodajući da je najbitnije od svega spojiti teoriju i praksu. „Naravno, HKO je fantastičan u smislu alata, truda i angažmana svih naših stručnjaka sa sveučilišta i drugih obrazovnih institucija i to pozdravljam. No ne smije ostati na razini zatvorene zajednice određenoga kruga ljudi. Treba provesti reviziju što se do sada napravilo i vidjeti koje su mogućnosti za dalje", rekla je Jutt Ferlan.

Pioniri, vizionari i saboteri

Prof. dr. sc. **Vlasta Vizek Vidović** govorila je o tome koliko je HKO kao alat primjenjiv za stvarnu kreativnu reformu ostvarenja ciljeva ili se tu krije i opasnost za birokratiziranje postupka. „HKO je alat s puno potencijala, a o svima nama ovisi hoće li to ostati alat koji će visjeti negdje u nekom spremištu ili ćemo ga malo preurediti i probati nešto s njim napraviti. Ovaj skup me uvjerio da postoji i da se radi kritična masa ljudi, stručnjaka koji s time žele nešto napraviti. Držim da ima potencijala da se to realizira jer slijedi teorijske postavke kvalitetnoga upravljanja promjenama u obrazovanju. Ne ću govoriti o ovim teorijama, ali spomenut ću jed-

nu od moćnih metafora koja se u tom kontekstu koristi, a to je metafora Divljeg zapada. Naime, istraživači koji su promatrali promjene kažu da u svake promjene prvo kreću vizionari. Nakon vizionara dolaze oni koje zovemo pioniri koji kreću i testiraju, a drugi čekaju. Kod nas je uvijek problem što pionira ima, ali sljedbenici čekaju. I tu je, čini se, naš kulturološki problem, a to je da smo sumnjičavi prema promjenama. Također, s druge strane, ako nismo među pionirima, spremni smo kritizirati, a ne pomoći. Stoga je važno da vizionari i pioniri budu svjesni da postoje i saboteri. Važno je osvijestiti da to nije samo naša specifičnost, nego ciklus i način ponašanja aktera u svakoj obrazovnoj promjeni. Među tim saboterima počesto se nađu i sami vizionari koji osjećaju da je njihove vizije krenula stranputicom. To je neka slika izvana i naznaka o čemu se se sve treba voditi računa kada se upravlja obrazovnim promjenama. Kako bi se to preveniralo, važno je imati na umu preporuke određenih autora koje, između ostalog, kažu da je važno da se nađe skupina eksperata koji će napraviti model. Naš problem je u tome, kako je rekao naš pjesnik i ekonomist Mijo Mirković, što

u Hrvatskoj svatko misli da zna više od onoga koji zna. Stoga bi bilo vrlo važno da se razvije međusobno povjerenje i prizna da ti eksperti ipak nešto znaju", rekla je Vizek Vidović dodavši da se nada da će se u sljedećem ciklusu akreditacija staviti veći naglasak na provjeru ishoda. „Fokus na ishodima učenja dovodi do potrebe za promjenom stila ili pristupa poučavanju usmjerenog na studenta, i to bi zapravo trebalo biti središte programa u dijelu u kojem se govori o edukaciji nastavnika", rekla je Vizek Vidović zaključivši kako je sustavno praćenje vrjednovanja rezultata razvojnih projekata najbolje rješenje.

Izlazne kompetencije presudne za zapošljivost

Elisabetta Fortunato iz Agencije za strukovnog obrazovanje i obrazovanje odraslih rekla je da su u Agenciji u posljednjih nekoliko godina razvilo 26 standarda zanimanja ili kvalifikacija i strukovnih kurikuluma. „Mi smo bili pioniri u tome i nailazili smo na jako puno problema, ali mislim da smo napravili dobar posao jer smo dobili puno informacija među kojima su popis aktivnosti, kompetencija koje traže poslodavci na pojedinome radnome mjesto te smo na temelju toga napisali standarde zanimanja. Pošto to nismo imali, uzeli smo dobre primjere prakse u Sloveniji, a moram istaknuti i da su se poslodavci jako zdušno uključili u sam proces. Ono što HKO može učiniti jest premostiti jaz između strukovnoga obrazovanja i tržišta rada, jer informacije koje smo mi dobili od poslodavaca govore da njima treba jako puno novca kako bi naše učenike doveli do onoga što njima treba. Pri tome od svega im je najvažnije, uza sve znanje i praksu, da naši bivši učenici znaju i da mogu samostalno odraditi posao koji im je zadan. Nisam sigurna može li on to napraviti nakon srednjoškolskog obrazovanja, ali ako možemo vrjednovati ishode učenja u standardima kvalifikacija i kurikulumima, onda ćemo napraviti iskorak i pomoći poslodavcima. O tome kakvi su naši kurikulumi, vidjet ćemo u veljači iduće godine s obzirom na to da se oni eksperimentalno provode u nekim škola", rekla je Fortu-

nato dodavši da naši kapaciteti nisu veliki i da je teško očekivati rezultate kojima će apsolutno svi biti zadovoljni. Ona je još istaknula, odnosno složila se s navodima svojih prethodnika, da ishodovno orijentirani obrazovni programi jamče brže i uspješnije zapošljavanje. „Izlazne kompetencije jamče lakše uključivanje u svijet rada i manje troškove usavršavanja i osposobljavanja, što je poslodavcima jako bitno", rekla je Fortunato.

I mrkva i batina

Prof. dr. sc. **Leonardo Marušić** sa Sveučilišta u Zadru istaknuo je da HKO vidi kao nastavak bolonjskog procesa i pokušaj uvođenja reda u proces. „Naglasio bih, što često ponavljam, kako ja tako i druge kolege, da cijela priča počinje omasovljenjem visokoga obrazovanja. Nekada je desetak posto ili nešto više pripadnika neke generacije upisivalo studij, a sada je to gotovo cijela generacija. Očekivano je da onda kvaliteta padne i naravno da se onda ne može raditi kao prije. Isto tako, jasno je da bolonjska reforma nije uzrok padu kvalitete, nego posljedica. Istodobno s rastom broja studenata, broja programa i visokih učilišta, raste i broj nastavnika. Pa tako, kao što studenti nisu više intelektualna elita svoje generacije, tako ni mi profesori nismo više elita i probrani kao ranije. To je tabu tema akademske zajednice, ali je trebamo prihvatiti. Mi smo šareno društvo i nismo više najbolji od najboljih... Naravno, nije mi namjera nikoga vrijeđati jer govorim i o sebi budući da sam i sam sveučilišni nastavnik. Onda se pitamo zašto nam treba osiguranje vrjednovanje kvalitete, a nije nam trebalo prije dvadeset i više godina. Pretpostavljamo da je bilo kvalitetno, a nemamo baš dokaza za tu tvrdnju, ali recimo da je ona točna. Nekako se uvrijedilo da su to bili elitni nastavnici koji su radili sa elitnim studentima, onda se kvaliteta podrazumijevala. Više nemamo luksuz dopustiti si podrazumijevanje kvalitete, nego nam trebaju mehanizmi koji postoje", rekao je Marušić dodavši da su oni dobri, ali da su ponudeni kao batina, ali nam treba i mrkva.

